

Foto Nona Catusanu

Nemusím psát za každou cenu

Ptal se Miroslav Balaščík

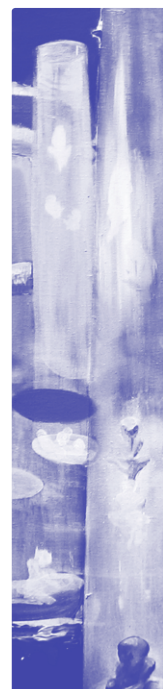
**Rozhovor
s Biancou Bellovou**

Bianca Bellová se narodila roku 1970 v Praze, kde doposud žije na půl cesty mezi balkánskou a britskou částí své rodiny. Živí se překlady a tlumočením. Vydala knihy *Sentimentální román* (IPF Publishing, 2009), *Mrtvý muž* (Host, 2011), *Celý den se nic nestane* (Host, 2013) a *Jezero* (Host, 2016) a řadu povídek. Má tři děti a manžela.

Poroty literárních cen mívají většinou tendenci rozdělovat pocty „spravedlivě“. Znamená to, že spisovatel, který už nějaké vavříny získal, je pro další ceny většinou diskvalifikován. A ocenit někoho oceněného může navíc vypadat, že si porota ulehčuje práci. Máme tedy hodně laureátů, ale málo velkých literárních událostí. Tím větší pozornost budí výjimky. Kniha *Jezero* Biancy Bellové se takovou zdá být. Poté, co byla vyhlášena Knihou roku v rámci cen Magnesia Litera, byla dekorována také Evropskou literární cenou. To vyneslo do popředí nejen knihu samotnou, ale také její autorku...

Ty ale nemáš rozhovory moc ráda, že?

Moc ne. Buď otázkám nerozumím, nebo na ně nemám moc co říct. Žiju běžný život a nemám, o čem bych povídala. Navíc otázky jsou většinou takové jednoduché a mechanické, jdou po povrchu a vyžadují zdoslovňování. Málokterý rozhovor se obejde bez otázky, kde jsem vzala inspiraci. Proč? K čemu to čtenář potřebuje vědět? Ten text přece musí sám o sobě obstát bez nějakého dovysvětlování. Inspirace je moje věc, po které nikomu nic není. Minule jsem se novináře snažila odbýt tím, že přece inspiraci sbíráte celý život, každý obal od nanuka nebo hádka zaslechnutá v tramvaji tvoří dílky v hotovém obraze... takže jsem na *Jezero* sbírala inspiraci čtyřicet let. A on mi na to odpověděl: Ale vy jste přece viděla tu fotografii Aralského jezera, a proto jste o tom začala psát.

Jiná věc je, že jakmile se médiím vydáte napospas, je váš obraz zcela mimo vaši kontrolu. Tím spíš, je-li to živé vysílání, které pak někde zůstane navěky viset v internetovém archivu. A i když si domluvíte autorizaci rozhovoru, není nic jisto. To se mi stalo nedávno: jistému týdeníku jsem poskytla rozhovor, který jsem následně i autorizovala, takže se teoreticky nemohlo nic stát. No a na obálce vyšla moje fotka s titulkem „Bianca Bellová: Kavárna ponižuje obyčejné lidi“. Což v rozhovoru samozřejmě nepadlo a prý to bylo dílem editora časopisu. Z celého interview o psaní a životě vybral heslo, které jsem sice neřekla, ale zní dostatečně konfrontačně, aby pomohlo prodeji.

Tak se aspoň snažím se s novináři předem domluvit, aby mi dali prostor pro propagaci dobré věci. Věděl jsi například, že čtenáři můžou přispět menší částkou neziskovce Roja Sor na nákup balíčků pro běžence — jezídy přežívající útok Islámského státu v Šingálu a okolí v roce 2014 — v uprchlickém táboře poblíž obce Šerfadin? Jsou bohužel v situaci, že jim chybějí předměty běžné potřeby, jakkoli jim balíček se zubní pastou a mýdlem prožitá traumata z hlavy neodstraní.

No a co je úplně nejpodstatnější: ten humbuk s publicitou krade čas na psaní.

Inspiraci sbíráte celý život, takže jsem na *Jezero* sbírala inspiraci čtyřicet let

Ale jinak mediální a čtenářská pozornost, které přišly spolu s literárními cenami, nejsou úplně nepříjemné, že?

Tu pozornost si samozřejmě užívám. I když pro mne je to trochu náročné v tom, že jsem poměrně introvertní člověk, takže poté, co na Liteře vyhlásili kategorii prózy, kterou získal Marek Šindelka, jsem si říkala, že nemusím na pódium. Když pak vyhlásili Knihu roku, málem jsem omdlela. Teď s odstupem si říkám, že slyšet v takové souvislosti své jméno je vlastně dost extrémní a vrcholný zážitek, který bych doporučovala každému. Jinak je zajímavé, že to člověka svým způsobem institucionalizuje; obracejí se na mě kromě čtenářů, kteří se se mnou dělí o své čtenářské zážitky, i lidé, kteří mi kladou různé dotazy, občas ani nesouvisející s literaturou.

Tvé předchozí knihy takovou pozornost nezbudily. Když jsi *Jezero* psala, měla jsi pocit, že přišel něco jiného než předtím? Věřila jsi, že by mohlo takhle zabodovat?

Ano, ten zájem mě překvapil. Já ale nijak neplánuji a neodhaduji předem, jak a komu se to bude líbit. Snažím se při psaní nemyslet na žádné kritiky ani případné ceny. U *Jezera* byl snad rozdíl v tom, že se proces psaní podobal spíš vyvolávání filmu v temné komoře; ten obraz už tam byl, jen bylo nutné ho pomocí vývojky, přerušovače a ustalovače zhmotnit. Dostat to z hlavy, nebo kde to vzniká, skrz prsty na papír. Byl to v podstatě mechanický proces, jako když otevřete kohoutek.

Čím si to vysvětluješ, že *Jezero* tak výrazně uspělo u kritiky i čtenářů?

Asi tím, že je hodně dějové. A možná i proto, že to je trochu epos, lineární, tradiční narativní formát. Ale spíš je to otázka na ty čtenáře a porotce.

Píšeš tak, že máš celou knihu v hlavě a pak to jen naťukáš do počítače?

Čím jsem starší, tím to mám předem víc promyšlené. I když už mám celý příběh v hlavě, tak stejně ještě čekám a promyslím ho znovu a znovu, jestli tam nejsou nějaké logické lapsy. Vždycky si to nejprve předem celé načrtnu a pak do té základní struktury dopisuju nápady. Pracuju jako překladatelka a tlumočnice, máme tři děti, manžel je hudebník, frontman skupiny The Prostitutes, a dělá i vlastní sólové projekty, takže oba musíme s časem nakládat s poměrně vysokou mírou efektivit.

Jak to rodina vnímá, že mají doma spisovatelku?

Já se předně za spisovatelku moc nepovažuju. A co se týče Magnesie Litery, děti se dívaly na přenos v televizi, a když vyhlásili kategorii prózy a já jsem ji nedostala, tak to vypnuly. Pak jim psali kamarádi, tak si ji zase běželi zapnout, a při tom probudili toho nejmenšího, kterej vykřikoval: nechte mě spát, nechte mě spát. Ale jsou samozřejmě rádi. A začaly se mi ozývat různé rodinné větve, o kterých jsem ani nevěděla, nebo které braly to moje psaní jako takovou ventilaci mých rádoby uměleckých ambicí. Tak teď jsou na mě pyšný a říkají mi, že to třeba někdo zfilmuje. Což evidentně znamená, že se jim to nechce číst.

V tvém životopisu se uvádí, že máš bulharské kořeny. Co to konkrétně znamená?

Konkrétně je můj otec Bulhar, který tu studoval v šedesátých letech, seznámil se s maminkou a už tu zůstal. Já jsem v Bulharsku trávila docela velkou část svého dětství, prakticky každé prázdniny. Hodně vzpomínám hlavně na babičku.

Na co si tak nejsilněji vzpomínáš?

Babička s dědou bydleli ve městě Kardžali. Je to v Rodopech, má asi sto tisíc obyvatel. Ani ne hodinu cesty od Řecka a zhruba stejně od Turecka. A co si pamatuju, tak to mělo takovou vřelou atmosféru, takovou společenskou, mezilidskou blízkost, která mě jako introverta dost obtěžovala. Když jsme chodily s babičkou přes město, tak ona se třeba dvacetkrát zastavila s nějakým známým, dala se s ním do řeči a začala se mu se mnou chlubit a já jsem musela odpovídat na otázky, jestli je to lepší u nás, nebo v Bulharsku. Nebo chtěli, abych něco zazpívala. To mě drásalo. A neustále se navštěvovali, každý den jsme měli několik návštěv. Zároveň ale, když jsem teď dospělá, tak mi to nějak chybí. Tady v Čechách.

Nutíš své děti, aby na návštěvách zpívaly?

Ale to bych jim mohla udělat. To je dobrý nápad. Jenže ony na rozdíl ode mne umějí zpívat.

Jako spisovatelka asi musíš být introvert, že?

Já to tak mám. Víím, že je potřeba to překonávat, hlavně na čteních a diskusích, ale mně se prostě líp formulují myšlenky, když mám čas si je trochu promyslet, a pokud možno písemně. S verbálním projevem mám trochu problém, jak sis jistě všiml. I když jsem ve společnosti, mezi známými, tak radši pozoruju, poslouchám a mlčím. I na tom večírku po udělování Magnesie Litery jsem si říkala, když jsem dělala rozhovory a musela se fotit, že bych se nejradši někam schovala a s nikým nemluvila. A to byl ještě takovej klidnej večírek klášterní školy. To se s rokenrolovými mejdany nedá srovnat. Samej extrovert, mluví víc nahlas, víc tančí, berou víc drog. Spisovatelé se projevují vesměs introvertně, i když jsou ve společnosti.

A to ses před tím vrátila z Egypta, kde jsi měla řadu čtení a veřejných vystoupení...

Na káhirské univerzitě je obrovská bohemistika, kde studuje snad přes sto bohemistů. Dohromady jich je v Egyptě asi dvě stě padesát, což je

neuvěřitelné. Oni samozřejmě nemají vesměs žádné uplatnění, protože české literatury se tam zase tolik nepřekládá, ale přitom zájem o ni je celkem velký, což jsme viděli i s Katkou Tučkovou na nejrůznějších setkáních a diskusích. Jako prozápadní intelektuálové tam ale narážejí na celou řadu problémů. Katka chtěla číst úryvek z *Žitkovských bohyně*, kde se hovořilo o chloupku z ohanbí, a ta profesorka bohemistiky, která četla tentýž úryvek v arabštině, to prostě zahrála do autu. Loni dostal egyptský spisovatel Ahmed Nadží dva roky vězení natvrdo za sexuálně explicitní obsah románu, který ani nestačil vyjít. Dokonce byl předtím schválený Egyptskou radou pro cenzuru. Podnět k trestnímu stíhání proti egyptskému spisovateli podal jeden z občanů, který údajně po přečtení úryvku z knihy začal trpět srdečními problémy a poklesem krevního tlaku. Takže tak. Jsem zvědavá, jak tam dopadne překlad *Jezer*. Ti egyptští autoři vůbec říkali, že si připadají jako disidenti. Když třeba v knihách zpochybňují tradice nebo směřování společnosti, tak jsou obviňováni z hereze a odpadlictví. Zvlášť ženy to mají hodně těžké. Proto jsou hrozně vděční za kontakty se západním světem a hodně mi třeba teď píší, jak je pro ně důležitá svoboda slova, ale že to nemám nikde říkat, protože nechtějí jít do vězení. Člověku to intenzivně připomene schizofrenní časy před pádem komunismu u nás.

Máš s tím nějaké zkušenosti?

Ne že bych žila v disidentských kruzích. Před listopadem 1989 (a vlastně i samotného 17. listopadu) jsem chodila na demonstrace. Zнала jsem pár lidí z hudebních kruhů, a to bylo takové latentně revoluční podhoubí. Mikuláš Chadima zrovna připravuje knihu *Alternativa*, pro kterou si potřeboval osvěžit nějaké informace z té doby, tak jsme se tím s kamarády nedávno zabývali. Na koncertě v Parku kultury a oddechu Julia Fučíka jsme pod záštitou Centra volného času mládeže Českého ústředního výboru SSM (sic!) připravovali 21. srpna 1988 hudební festival, kde právě Mikuláš se svou kapelou MCH Band a několika dalšími napůl podvrtnými

skupinami vystupoval. Státní bezpečnost se samozřejmě bála, že by se to mohlo zvrhnout, a tak se koncert prostřednictvím svých užitečných idiotů snažila zakázat. Produkční koncertu požadoval písemný zákaz, což oni vystavovali velmi neradi, takže prostě jen nasadili své „tajné“ (uvozovky proto, že byli samozřejmě na první pohled identifikovatelní), aby čekali na umělce, jak přijede bouřákem před vchod, vyleze s futrálem a oni ho seberou. My jsme ale použili taktiku „hlouček“, kdy jsme Mikuláš s další dívkou obklopily a v druhém hovoru ho přes backstage převedly na pódium. Tajní ho zaregistrovali až na pódiu — a tam už se jim před třemi stovkami lidí zasahovat nechtělo. Průběh koncertu byl tak zachráněn. Prostě doba těhotná hrdinskými činy...

Pro tebe jsou veřejné aktivity ve prospěch lidských práv stále důležité, že? Mám na mysli, že ses účastnila akcí „Marné čekání“...

Ano. Myslím, že může-li člověk něco udělat proti nesvobodě a nespravedlnosti, tak by měl. Marné čekání probíhalo tak, že jsme čekali v letištní hale u východu, kudy přicházeli cestující z Ruska. A jak tam běžně postávají lidé s cedulemi se jmény těch, na které čekají, tak my jsme na těch cedulích měli jména lidí, kteří byli v Rusku z politických důvodů uvězněni, nebo přímo zlikvidováni. Bylo zvláštní sledovat ty reakce. Někteří se smáli, někteří byli vyloženě agresivní, strkali do nás a chtěli na nás volat policii. Jednou tam byly dvě paní, které nám ale zase se slzami v očích děkovaly, že to děláme, protože ony jsou s takovými názory v Rusku v naprosté izolaci a připadají si jako blázni.

Mělo to nějaký efekt?

Mediálně to bylo docela vidět a dostalo se to i do zahraničí a v Americe začali organizovat něco podobného. Prakticky samozřejmě nic, ale psalo se o tom i na různých fórech a cestovní kanceláře na to turisty upozorňovaly. A taky jsem si na letišti několikrát všimla stejných lidí, kteří kolem nás postávali. Tak myslím, že i ruská ambasáda to sledovala.

Myslíš, že i tohle by měl být úkol spisovatele, být tak trochu oním „svědomím národa“?

To určitě ne. V mém případě to s psaním vůbec nesouvisí, byl to prostě akt občanské vůle. Můj názor je, že autor by měl psát texty. Nic víc.

A nemyslet ani na čtenáře, jak jsi oponovala kritičce Evě Klíčové a také při facebookových diskusích s Jiřím Trávníčkem...

Mně už se k tomu moc nechce vracet, protože jsem si ověřila, že nemá smysl, aby se autor přel s kritikem. Kritik má kritizování v popisu práce, zatímco jakýkoli autorův argument je a priori méně věrohodný, protože může být potrefenou husou. Pro mě jsou Eva Klíčová s Jiřím Trávníčkem zastánci jednoho kritického hlasu, který autora povolává na značku a úkoluje ho, jak psát, aby se to líbilo té příslušné manažerce, která přijde večer unavená z práce. Na to mají jistě nárok, jen mě mrzí, že je tomuto hlasu poskytován největší prostor. Osobně to mám tak, že autor by měl myslet výhradně na text a snažit se pokud možno eliminovat všechny případné pohnutky a motivace, které nějakým způsobem ovlivňují budoucí úspěch textu — včetně čtenáře samotného. Třeba je to naivní, ale věřím, že je-li v tomto ohledu autor poctivý, jeho text si čtenáře najde. Na co při psaní myslí, je čistě autorovou soukromou záležitostí.

Ty jsi mimochodem na Facebooku velmi aktivní, není to taková úniková aktivita pro introverty? Nebo je to takové to navštěvování bez pozvání, jak jsi znala u babičky v Bulharsku a trochu ti teď v dospělosti chybí...
Nevím. To snad ani ne.

Takže jsi na tom jen normálně závislá.
Jistě... Ale vážně, já samozřejmě dost uvažuji o tom, že trochu opustím sociální síť, ale po těch cenách to teď dost dobře nejde. Píše mi tam řada čtenářů a kontaktují mne novináři, vzniká tam neformální publicita... A mě na tom prostředí vůbec baví i to, že jde o úplně jiný způsob komunikace, než by člověk zažil v reálném životě.

V čem?

Že se tam třeba rychle vyfiltrují společné nebo rozdílné názory. Že se tam rychle dokážeš spojit s někým, koho zajímá totéž, anebo naopak zjišťuješ, kolik tvých přátel má vlastně úplně jiné postoje než ty. Můžu komunikovat s lidmi, které bych v životě nikdy nepotkala, a i kdybych je potkala, tak bych se s nimi třeba neseznámila.

To ale nemusí být jenom radostná zkušenost...

Jistě. Na začátku jsem třeba měla potřebu pořád s někým diskutovat a polemizovat. Pak jsem zjistila, že to příliš prožívám a že třeba nemůžu ani spát, jak mi to pořád běží v hlavě, a v rámci psychohygieny jsem to začala selektovat a u některých přátel jsem si prostě vypnula příspěvky. Nebo na druhou stranu u těch, kteří jsou mými přáteli i v reálném životě a které mám ráda, třeba vím, že se o některých tématech nemůžeme bavit, máme-li dál zůstat přáteli.

Je otázka, jestli ta názorová polarizace není trochu umělá.

Že tě to prostředí nutí vyhocovat názory jen proto, že chceš, aby si tvého statusu někdo všiml, abys vyvolal reakci, dostal lajk...

To určitě ano. Teď jsem to sledovala v případě Velikonoc. Jeden člověk, kterého jsem si řadila mezi intelektuály, napsal, že lidi, co slaví pomlázku, jsou kretění. A samozřejmě to vyvolalo velkou polemiku a on pak v diskusi pod tím statutem napsal, že kdyby to řekl jinak, tak by to nezbudilo reakce. Takže ano, beru to trochu s rezervou, protože i lidi, kteří jsou normálně třeba přemýšliví, tady míří na první signální soustavu.

Vraťme se k literatuře.

Říkala jsi, že se nepovažuješ

za spisovatelku. Proč? Co pro tebe to slovo znamená?

To je na mne moc institucionalizovaný pojem. Sama sebe považuju spíš za autorku. Spisovatel vnímá psaní a literaturu jako způsob obživy. A to já ne. Pro mne je důležité, že se psaním žít nemusím. Jsem ráda, že na sobě necítím ten tlak, že musím něco psát z důvodů finančních nebo jen proto, že bych měla, protože jsem ta spisovatelka a nějak se to očekává. Potřebuju mít svobodu psát jen tehdy, když chci a když mám co říct.

Měl jsem pocit, že jiní autoři by byli naopak rádi, kdyby se psaním mohli žít a nemuseli dělat nic jiného.

To je určitě pravda a myslím, že vedení Asociace spisovatelů nebude rádo, až si to přečte. Ale já to mám jinak. Mě opravdu hrozně stresuje tlak, že bych něco měla nebo musela psát. Ať už jde o článek do novin, nebo knížku. A je v tom i svoboda nemuset se pak ohlížet na čtenáře a kritiku. Když se mi podaří napsat něco dobrého, tak to třeba někdo vydá a to je vše.

Nechci být na psaní závislá. Vezmi si třeba McEwana, kterého oba čteme rádi — dokáže každý rok nebo každý druhý rok vyprodukovat velmi kvalitní román (pravidelně ho recenzuji, takže mám docela přehled) —, je to řemeslně dokonalé, téma je nosné, dobře se to čte... ale ten esprit jeho ranějších děl, jako byli *Černí psi*, *Na Chesilské pláži* nebo *Pokání*, ta duše, ta tam bohužel chybí. Zatímco Ishiguro svůj poslední román tesal deset let — a je to mistrovský kousek. Což samozřejmě neznamená, že dobrou knihu je třeba psát dlouho — viz Kerouac.

To tě tak moc baví překládání a tlumočení, které tě živí?

To se zase nedá říct. Je to obživa.

Dělám komerční překlady, smlouvy, obchodní nabídky, reklamní texty.

**Sama sebe považuju
spíš za autorku.
Spisovatel vnímá psaní
jako způsob obživy**

Člověk do toho nemusí dávat tolik mentální energie, tak mi jí pak zbývá víc na jiné činnosti. Ale je to i přínosné jinak. Dozvim se toho spoustu z různých oborů. Při tlumočení se zase dostanu do nejrůznějších prostředí, což by se mi v jiné práci nestalo. Navíc se tlumočení často odehrává na úrovni vyššího managementu, což jsou většinou inteligentní lidé s rozhledem a zkušenostmi — jak jinak by se na ty pozice dostali, že? —, a ty debaty jsou i zajímavé. Někdy ale taky vůbec nevím, o čem mluví, a mechanicky překládám slova, kterým dohromady rozumí jenom oni. A občas jsou to poměrně bizarní situace, jichž jsem svědkem.

Například?

Tlumočila jsem například pro jednu farmaceutickou firmu, přiletěli

manažeři z New Yorku. Typy jako z filmu, kufříky a drahé černé obleky. Dělal pohovory se zaměstnanci, kterým našli v počítači nevhodný obsah. Já jsem pak tlumočila, když ten zaměstnanec musel vysvětlovat, proč má ve firemním počítači stažené porno. Že jsou podobné situace inspirativní pro psaní, o tom netřeba hovořit.

Jak to dopadlo?

Dostal výstrahu. Říkali mu, že kdyby to bylo v Americe, tak by letěl. U nás se s tím asi počítá.

To je zvláštní, že jako introverta tě to baví...

Tady totiž nevystupuju sama za sebe. Někdy si skoro připadám jako nějaký mechanismus, do kterého se něco vhodí a na druhé straně něco vypadne. Ale to je spíš výjimka, většinou

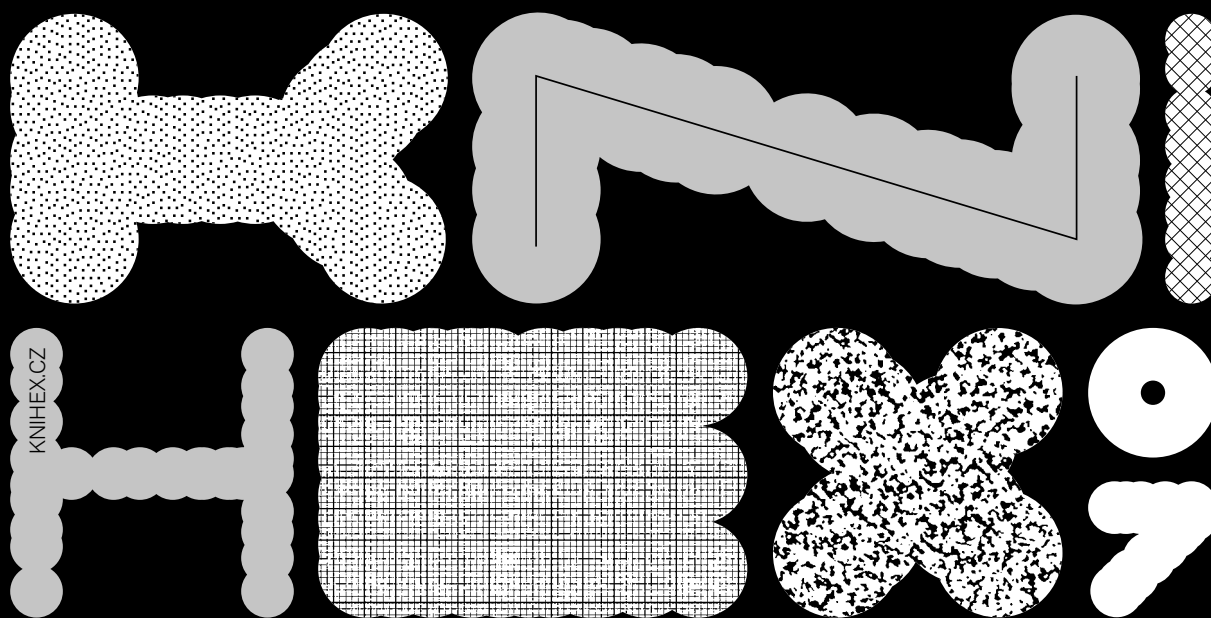
s těmi, komu překládám, mluvíme, ujasňujeme si významy, terminologii. Hlavně při simultánním tlumočení pro větší počet lidí je nutné si předem vyjasnit řadu věcí. Ale nejsem účastníkem té diskuse, nijak se mne to netýká. Jiná situace samozřejmě je, když tlumočíte na pódiu pro tisíc lidí, z nichž velká část rozumí oběma jazykům, takže každý přehlept či nepřesnost mohou zaznamenat. A oni ho zaznamenají a řeknou vám to.

Máš představu o tom, co bude s tvým psaním dál? Jaká témata tě zajímají?

Těžko říct, tvůrčí procesy se dost špatně plánují. Může být, že už nebudu mít co říct, a prostě toho nechám. Doufám, že to dokážu poznat. A když ne, tak že budu mít vedle sebe někoho, kdo to pozná a dá mi ránu z milosti. Není přece nutné psát za každou cenu. ●

KNIHEX 07

VŠICHNI MALÍ NAKLADATELÉ ANEB KNIHY NAD VLTAVOU

17/6—18/6 VILA ŠTVANICE
10—20 H. A JEJÍ OKOLÍ

Projekt usilující
za finanční
podporu

Státní fond kultury ČR

MINISTERSTVO
KULTURY

PRAHA
Partneři

